

הארגון העולמי של יהודים יוצאי זאקרפטיה - טרנסקרפטיה (ע"ר)

עלון מספר 149 – אוגוסט 2026

1. אות המציל היהודי (שטאובר שולמית, Szerednye) (יונג יוסף, מונקץ')
2. סיפורן של תמונות: אתר "ילדים בשואה" בפייסבוק
3. מן העיתונות: ישי קופלוביץ, אבא של איתן הי"ד (מונקץ' / ורצקי)
4. חסידי אומות העולם בקרפטורוס (פרידמן: נליפנו ובלוורצה)
5. ישראלים ילידי קרפטורוס: רוזן (אינדיג) מנחם-אריה (סולוביטנו)
6. משלנו: ליבוביץ-דר שרה (קורולבו)

שימרו את התאריך: ביום שני, ב' חול המועד סוכות תשפ"ז,
28.9.2026 נקיים את המפגש המסורתי הרב דורי ביער "בן שמך".
פרטים יפורסמו בעלון ספטמבר

1. "אות המציל היהודי": שטאובר (קליין) שולמית ויונג יוסף

במהלך מלחמת העולם השנייה פעלה בבודפשט מחתרת של תנועות הנוער הציוניות. מבין חבריה זיהיתי 58 שהיו ילידי קרפטורוס [4 זוגות אחים ועוד רביעיית אחים, שאחת מהם, אסתר ורדי, לבית שכטר, נפטרה בשנה האחרונה בקיבוץ העוגן, בת 102].
במשך השנים הם קיבלו את "אות המציל היהודי". בסוף חודש מאי 2026 התקיים בבית ווהלין בגבעתיים טקס נוסף, במהלכו קיבלו משפחותיהם של שטאובר שולמית (לבית קליין) ויונג יוסף את האות. אעלה את המידע המופיע באתר המחתרת, ובהמשך אעלה את המידע הנוסף שמצאתי. גם אחותה של שולמית, עדנה (אולגה), קיבלה בעבר את האות. בתה, שרה זלצברג, היא חברת הארגון.

שטאובר (קליין) שולמית (Klein Elza)

נולדה ב- 25.9.1925 בסְרֶדְנֵיָה (Szerednye, מחוז אוז'גורוד). אביה היה ראש הקהילה היהודית ביישוב. הוא היה בעל זיכיון לחנות טבק בשל השתתפותו כחייל במלחה"ע ה-I.

ב-1943 למדה שולמית (אלזה) תפירה בבודפשט. בתקופה זו התגוררה בבית מוגן לבנות אורתודוקסיות. עם כניסת הגרמנים להונגריה ב- 19.3.1944 ירדה למחתרת. היא קיבלה ניירות מזויפים מאשר ארני, והסתתרה בסביבות בודפשט. אשר ארני הוביל אותה לבונקר בשדרות הונגריה (Hungária körút). בדצמבר 1944 נחשף הבונקר והמסתתרים בו הובלו לבית הכלא המרכזי בשדרות מרגיט (Margit körút). שולמית הייתה בין אלו ששוחררו במבצע הנועז של "מחתרת תנועות הנוער הציוניות בהונגריה" בחג המולד 1944. לאחר השחרור מהכלא הגיעה למטה פעילות המחתרת ברחוב וקרלה שנדור.

בתום המלחמה, ובהתאם להנחיות התנועה, חזרה מכפר קטן שעל יד טַמְשֻׁוֹאר (טימישוארה) לבודפשט. משם הוברחה לזלצבורג, דרך הגבול האוסטרי. מאיטליה הפליגה לארץ ישראל באונייה המעפילים "אנצו סירני", שנתפסה על ידי האנגלים. היא נכלאה עם נוסעיה במחנה עתלית. יואל פלגי הוציא את כל הקבוצה לקיבוץ מעגן. בקיבוץ הכירה את בעלה ישראל שטאובר. ב-1948 עברו לתל-אביב ולבסוף השתקעו בנתניה. שולמית נפטרה ב-8.9.2019.

השלמת מידע:

האבא, ליאופולד [בתמונה], היה יליד 1890, או 1900, פקיד בנק; האימא, רגינה, לבית שטראוס, נולדה ב-1905 או ב-1896 ב-Vranov שבסלובקיה שתי אחיותיה שניספו: רחלי (1938) וקטו (1940).

זקת העליה של הסוכנות היהודית לא"י							
לשכת העליה, חיפה							
רשימת עולים שבאו לא"י							
18.1.46							
האניה / אנציון סירני							
מס. סדר							
המסמכת							
שם							
גיל							
סוג							
מס. תרשום							
הקריבים בא"י וכתבתם							
הערות							
70	צ'רני	שלום	1920	פולין	שבעון בובן, ר' חל חי, ת"א		
70	צוקר	גוסה	1926	"	קרית שמואל		
70	צצקס	יהודה	1919	"	ראובן גנזל, דיזינגוף 115 ת"א		
71	צ'רניצר	אברהם	1908	"	בית"ר		
71	אשר	רומניה	1919	"	"גשר"		
71	קאופמן	אשר	1921	"	שבעון קבליי "רשפים"		
71	קבליי	בתן	1926	פולין	"חניתא"		
71	קוסנובסקי	חיים	1924	"	לולקה (קליין) פלך, קרית מאיר		
71	קוטנר	גוסה	1924	"	1, חל אביב. "גשר"		
71	קוסנר	שרה	1923	"	"גשר"		
71	קוסנר	שרה	1922	"	לולקה פלך (קליין), קרית מאיר		
71	קויאט	משה	1895	"	1, ת"א. "גשר"		
71	"	ישראל	1923	"	"גשר"		
71	קוינסה	מנחם	1922	"	צינצנסנס מנדל, נחמני 10		
72	קוינסה	דוד	1926	"	ת"א, "גשר"		
72	קוכמן	שבת	1928	"	קוכמן יחיאל, ר' ישראל 13,		
72	קולין	לובה	1923	"	חל אביב, משק פועלות "עידות"		
72	קולין	סוניה	1922	"	פינר ועננה. "גשר"		
72	קולסקי	משה	1925	"	"גשר"		
72	קונים	ברכה	1920	"	ר' קונים אפרים, גאונברסיטה,		
72	קונים	יוכבד	1925	"	ירושלים. "נוה איתן".		
72	קנסנס	פנחס	1924	"	"		
72	קנסקובולסקי	יוסף	1922	"	קנסנס דוד, בני ברק 14, ת"א		
72	קופץ	אריה	1924	"	חל יצחק		
73	קופשטיין	חנה	1923	רומניה	מזפה הים		
73	קירשנר	אנשל	1922	"	אבוקה		
73	קירשנר	מנדל	1925	"	צבי קופשטיין, המסביר, ת"א		
73	קלובר	בר	1923	פולין	סלובקיה אברהם גודל. "מעגן"		
73	קלוש	יהושע	1912	"	צ'כיה קירשנר קרל, נחניה. "מעגן"		
73	קליין	שולמית	1926	"	פולין ת"א		

רישום העלייה של שולמית:
"אנציון סירני", 12.1.1946, מצ'כה,
לקיבוץ מעגן

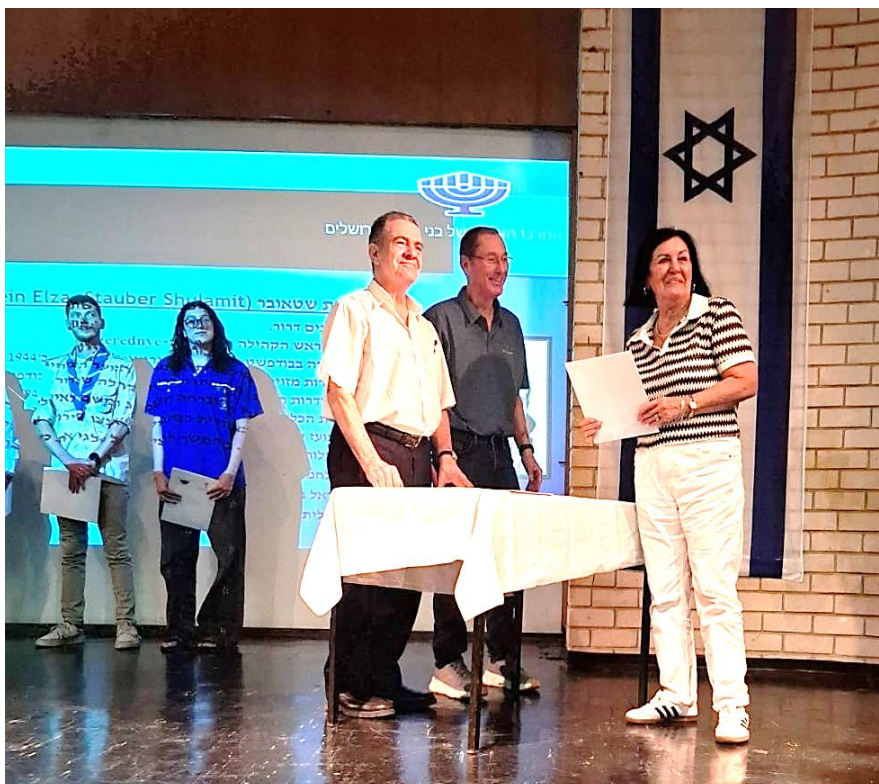

התמונה היא מתוך עבודת
השורשים של נכדתה.

על סיפור חייה המורחב ניתן לקרוא בעבודת השורשים, שנכתבה בשנת 2013, על ידי נכדתה, שחר
עומר, הגרה בצור יגאל. להלן הקישור: <http://stauberlifestory.blogspot.com>

- לבעלה של שולמית, ישראל, הייתה תרומה גדולה ביותר לישראל: בשנות ה-50 הוא יצא להשתלמות במחלבה בארה"ב, ומשם הוא חזר עם המוצר, שהגיע למקרים של כל בית בישראל - הקוטג'...

שרה זלצברג, בתה של שולמית, מקבלת את האות מידי יובל אלפן (מימין) ואריה ברנע, העומדים בראש הוועדה להכרה ביהודים שהצילו יהודים.

יונג יוסף (Jung József)

נולד ב-1926 במונק' (Mukacsevo). היה חבר "השומר הצעיר". בנערותו למד בבודפשט חרטות ומעת לעת נסע למונק' לבקר את הוריו. לאחר כניסת הגרמנים להונגריה ב-19.3.1944 ברח מגטו מונק', הסתתר ביער ולאחר זמן ברח, בעזרת תעודות מזויפות, שקיבל מהתנועה, והגיע לבודפשט. הצטרף לפעילות מחתרתית של תנועתו. ביצע שליחויות נועזות, בין השאר בהחדרת כיכר לחם, שהכיל מכתב; באחת מהן נתפס, נלקח למפקדת הגסטפו בהר השוואבים (Svabhegy) וגורש לאושוויץ. הוא שרד את מחנה המוות וחזר לבודפשט..

אחרי השחרור היה פעיל ב'ברחה' וב'הגנה'. עלה ארצה ב-1948 והצטרף לקיבוץ יסעור.

ב-1960 עזב את הקיבוץ והתיישב בבית לחם הגלילית. יוסף נפטר ב-25.12.2002.

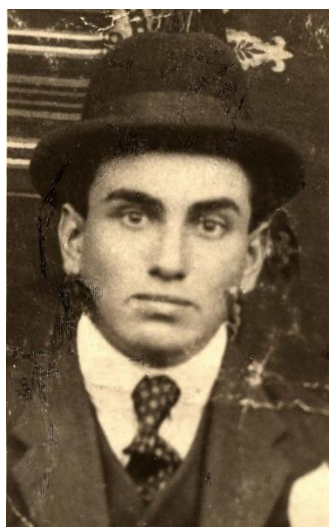

שלמת מידע:

אחיו של יוסף, חיים יליד 1929 מילא דפי עד על בני משפחתו. האבא היה יצחק-אייזיק, [בתמונה], יליד 1898, סוחר. הוא נפטר במטהאוזן מתשישות ומחוסר מזון.

האם רוזה/רחל, ילידת 1898, שרדה, היגרה לארה"ב ונפטרה בינואר 1977 בניו יורק.

אשתו של יוסף הייתה גיטה (לבית ארבס). נולדו להם 3 ילדים: גדי, איתן ונעמה.

A.E.F. D.P. REGISTRATION RECORD		Form	
Original ☐ Duplicate ☐		For coding purposes	
		A. B. C. D. E. F. G. H. I. J.	
JUNG JOSEF		Czech.-Jew.	
(2) Family Name	Other Given Names	(3) Sex	(4) Marital Status
16-2-1926	Munkacs	M. ☒ Single ☐ Married ☐	
(6) Birthplace	Province	F. ☒ Widowed ☐ Divorced ☐	(5) Claimed Nationality
16-2-1926	Munkacs		Jewish.
(9) Number of Dependents:	Jung Isak	(10) Full Name of Father	(11) Full Maiden Name of Mother
1	Jung Isak	Waiskopf Rosa	
(12) DESIRED DESTINATION		(13) LAST PERMANENT RESIDENCE OR RESIDENCE JANUARY 1, 1938.	
Palestine		Munkacs C.S.R.	
City or Village		Province	
METALSMITH			
(14) Usual Trade, Occupation or Profession	(15) Performed in What Kind of Establishment	(16) Other Trades or Occupations	
Czech.-Jew.			
(17) Languages Spoken in Order of Fluency	(18) Do You Claim to be a Prisoner of War	(19) Amount and Kind of Currency in your Possession	
	Yes ☒ No ☐		
(20) Signature of Registrant: Jung Josef	(21) Signature of Registrar: [Signature]	Date: 21.1.47 Assembly Center No. 581	
(22) Destination or Reception Center:			
Name or Number		City or Village	
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28		Schwede	
(23) Code for Issue		(24) REMARKS	
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28		ARE 1 7 am 1025	
Brother: Jung Chaim			

בארכיון בארסיין Bad Arolsen מצאתי כרטיס ממחנה העקורים על שמו של יוסף יונג מה-21.1.1947, הנושא את חתימתו של יוסף. האבא: איזק. מקצוע: חרטות. ממונק'. המידע הנוסף: יליד 16.2.1926, האימא היא רוזי, לבית Weiskopf.

באתר MyHeritage מצאתי מידע מועט על עוד שתי אחיות של יוסף:

הלן גלב, 1923-2011, חיה בקליבלנד; רבקה פרקש, שהייתה נשואה למאיר.

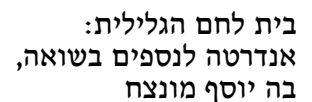
752

הפליגה בחוף

החברה

מס' סדר	המסמכה	השם	הגיל	הסוג	מס' הרשיון	הקרובים בא"י וכתבתם	הערות
106	טויטש	הנס	1926	ג	שויצריה	חיפה רח' הרצל	64 כץ לודויג
107	טייטלבוים	לייב	1927	ג	פולניה	חיפה אלונים	קרוכמל מלכה
108	סל(פולושיציוק)	מקס(משה)	1904	ג	פולניה	הורים:שאל ביילה	
109	"(שפיקוב)	סוניה	1917	"	"	"	
110	ססלר	סמואל	1926	ג	רומניה		
111	טרקטנברג	רפאל	1919	ג	רוסיה		
112	יונג	יוסף	1926	ג	צכיה	הורים:איזק רוזה	

507

"חיים, כיום בן 87, בנם הצעיר של יצחק ורחל יונג מהעיר מוקצ'בו (מונקאץ') שבקרפטים המזרחיים (בעבר בשטח צ'כוסלובקיה, במלחמת העולם השנייה הונגריה, כיום אוקראינה) נשלח עם הוריו ושתי אחיותיו לאושוויץ במאי 1944. בסלקציה ברציף נשאל לגילו, אך לא ענה והמשיך ללכת עם אביו, דבר שכנראה הציל את חייו. לאחר כחודשיים של עבודה במחנות אושוויץ הועבר עם אביו ורבים נוספים לעבוד במחנה אבנזה (Ebensee) שבקרבת מאוטהאוזן. במנהרות המחנה הם הועסקו בבניית הרקטות V1 ו-V2. לאחר זמן מה הופרד חיים מאביו, וביחד עם ילדים נוספים, נשלח למחנה מאוטהאוזן. הוסבר להם כי הם אמורים להיות מוחלפים בגרמנים, ותוך זמן קצר יועברו לשווייץ. הקבוצה, בנים בלבד, מנתה כ-30 ילדים, והוחזקה במרפאה שכונתה "Ravir". שם טופלו על ידי אחיות וקיבלו מזון טוב יותר. תקוותם של הילדים להיות מועברים לשווייץ נכזבה. לאחר כשבועיים-שלושה פוזרה הקבוצה. חיים הוחזר לעבוד במקום בו

היה גם אביו, אך לאחר זמן הופרד ממנו והועבר לעבוד במפעל של מסרשמידט במחנה גוזן (Gusen), ואחר כך הועבר שוב למפעל של מסרשמידט במחנה אחר, עד לשחרור המחנה על ידי האמריקאים בתחילת מאי 1945. מיד עם השחרור נודע לחיים כי אביו לא שרד, ומת במחנה אבנזה זמן קצר לפני השחרור. לאחר השחרור החלים חיים בבית חולים צבאי אמריקאי ממחלת טיפוס, ויצא לחפש את בני משפחתו. המשפחה: חיים, אחיו יוסף, שתי אחיותיו ואמו התאחדו בבודפשט שם שהו במבנה שכונה "בית חולים רוטשילד" ביחד עם פליטים יהודים רבים נוספים. ...בהמשך הצטרף חיים להכשרת השומר הצעיר "חביבה רייך" שהייתה באתרים שונים בגרמניה. במאי 1948 עברה ההכשרה לצרפת לקראת עלייתם לארץ. ההפלגה בספינה "פרובידנס" יצאה מנמל מרסיי והגיעה לנמל חיפה בתאריך 22.5.1948, שבוע לאחר הקמת המדינה. חיים, ביחד עם בנים אחרים מההכשרה, נלקח מהנמל ישירות לבסיס תל-ליטווינסקי (כיום תל השומר), שם עברו אימון צבאי קצר במשך שלושה ימים. מתל השומר הוסעו לחולדה. שם העמיסו על גבם 3 פצצות מרגמה 81 מ"מ כל אחת, ויצאו בהליכה רגלית בדרך בורמה תחת פיקודו של שלמה שילוח (שלאוך). ...חיים עשה את כל שירותו בפלוגה ב'. באפריל 1949 עבר קורס מ"כים, וחזר לשמש כמ"כ בפלוגה עד שחרורו מהשירות הסדיר.

חיים, ששמו המלא היה חיים הוגו, נפטר בפברואר 2024 וקבור בקריית טבעון.

שגריר הונגריה בישראל, מר זולטאן סנטג'ורגי (Zoltán Szentgyörgyi) נושא דברים בטקס הענקת "אות המציל היהודי"

2. סיפורן של תמונות: אתר "ילדים בשואה" בפייסבוק

ב-19.6.2026 פורסם באתר זה התיעוד הבא:
"גרטי מרמלשטיין", בת הארבע מביטה ישר אל המצלמה.
 לידה אמה, אחותה וסבתה. הן הגיעו זה עתה לאושוויץ-
 בירקנאו לאחר שגורשו מעיר הולדתן **מוקצ'בו**.
 התמונה צולמה על ידי קצין האס אס, ברנהרדט וולטר,
 ב-26 במאי 1944. הוא תיעד את האסירים היהודים
 הנידונים למוות במחנה - רגע לפני שאולצו להיכנס
 לתאי הגזים. בחורשת יער, במרחק מאה מטרים מתאי
 הגזים, עומדים השבויים ומחכים לתורם, מבלי לדעת
 מה עלה בגורלם.

גרטי היא אחת מהאנשים עליהם מסופר בתערוכה
 להדפסה שלנו **"ילדים בתקופת השואה"**. ניתן להדפיס
 את התערוכה לתצוגה בבתי ספר, ספריות, מרכזי
 תרבות או חלונות ראווה."

בחיפוש באתר "יד ושם" מצאתי ליד שמה של גרטי את
 התמונה המלאה, אך ללא פרטים נוספים.
 התמונה מופיעה גם ב"אלבום אושוויץ"
האם למי מכם יש קשר למשפחה זאת?

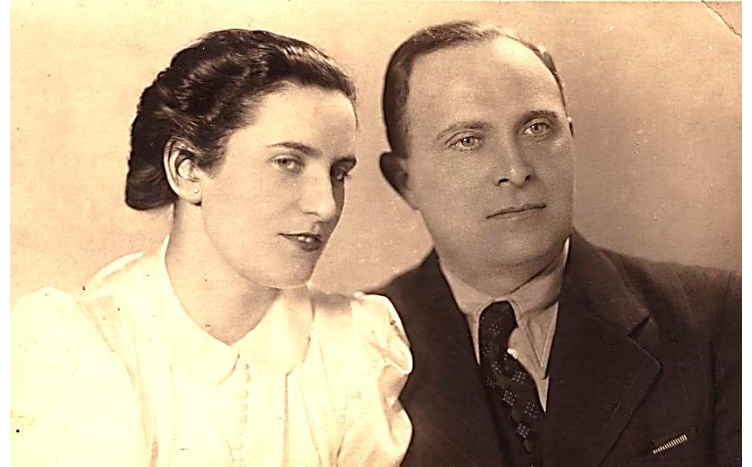

ב-19.6.2026 התפרסם באתר זה:
"יהודית פריד בראון הייתה ילדה יהודייה-צ'כית, שנולדה ב**מוקצ'בו**
 בשנת 1940 לאלה ואמיל בראון. היא נספתה באושוויץ עם הוריה
 בשנת 1944 בגיל 4. זכרו את יהודית פריד בראון והוריה. עליהם

השלום

באתר "יד ושם" מצאתי את עדותה של הדודה, לילי סטנק, לבית
 פריד, אחותה של האימא, אלה (1925-2016): אמיל היה רואה חשבון;
 נרצח במחנה עבודה ב-1943. אשתו, אלה, לבית פריד, נרצחה
 באושוויץ ב-1944; הייתה להם ילדה אחת.

העדה
 הוסיפה
 לעדות
 את
 תמונתם
 של אלה
 ואמיל,
 הוריה של
 יהודית

ב-22.5.2026 התפרסם באתר המידע הבא:
"דבורה ליכטמן נרצחה באושוויץ, 29 במאי 1944, מ**ברהובו**, הונגריה.
 בת 15. דבורה נולדה בשנת 1929. היא אהבה לשיר. גורשה במאי 1944.
 הגיעה לאושוויץ ב-29 במאי.

אנו זוכרים את דבורה ליכטמן. זמרת מברהובו."

[#NeverForget](#) [#Auschwitz](#) [#Hungary1944](#) [#Berehovo](#)

באתר "יד ושם" מצאתי רק את רשימת הנרדפים, בני משפחת ליכטמן
 מברגובו, שנרצחו; אין מידע זה קשור באופן ברור למשפחתה של
 דבורה: איזידור (1907), גיזלה (1910), לסלו (1915), אגנס (1921) ועמרה
 (בן, 1943)

ב-23.5.2026 התפרסם באתר זה המידע הבא:
"גולדה קליין נרצחה באושוויץ, 16 ביוני 1944 מ**מונקאץ'**, הונגריה. בת 14.
 גולדה נולדה בשנת 1930. גורשה ב-16 ביוני 1944. נרצחה עם הגעתה.
 היא הייתה בת 14.

אנו זוכרים את גולדה קליין. נערה מתבגרת ממונקאץ'."

[#NeverForget](#) [#Auschwitz](#) [#Hungary1944](#) [#Munkacs](#)

השם קליין הוא שם משפחה נפוץ מאוד בקרפטורוס, כך שללא מידע
 נוסף לא יכולתי לאתר עוד מידע.

למי מכם יש איזשהו מידע על משפחת ליכטמן מברגס/קליין ממונקאץ'?

ב-28.6.2026 התפרסם באתר זה המידע הבא:
"חנה היימלקה אדלר" נולדה ב-13 במאי 1940 ב**מוקאצ'בו**. היא הייתה בתם של שרלוטה וסמואל אדלר ונולדה למשפחה יהודית. בשנת 1941, גירשו הרשויות ההונגריות פליטים יהודים רבים מפולין ומברית המועצות שחיו באזור. רבים מהמגורשים נרצחו מאוחר יותר, כולל בטבח קמיאנץ-פודילסקי. באביב 1944, לאחר הכיבוש הגרמני של הונגריה, נאלצה האוכלוסייה היהודית שנותרה במוקאצ'בו להיכנס לגטו ולאחר מכן גורשה לאושוויץ II-בירקנאו. **חנה ואמה נרצחו בתאי הגזים** זמן קצר לאחר הגעתן, ככל הנראה במאי או יוני 1944. חנה הייתה רק בת ארבע. סיפורה מייצג את גורלם של כמיליון וחצי ילדים יהודים שנרצחו בשואה. יהי זכרה של חנה היימלקה אדלר ברוך."

באתר "יד ושם" מצאתי עדות משנת 2009 של Tramiel Adler Preeva, שהתגוררה ב-Palo Alto, קליפורניה, שהיא אחות למחצה של חנה. המידע הנוסף הוא: האם שרלוטה הייתה לבית קאהאן. גם את התמונה הנוספת של חנה (משמאל) מצאתי בעדותה של האחות למחצה.

אלא שבחיפוש נוסף מצאתי עוד עדות שלה ובה היא מעלה את זכרו של האח למחצה, אחיה הבכור של חנה... שמו היה **בלה - בן ציון**, יליד 30.5.1939; גם הוא נרצח באושוויץ.

...אזי מצאתי עדות נוספת של אח של שרלוטה, שרגא כהנא מחיפה; בעדות הוא מציין את שמה כשורי (שרה), ילידת 1914 - ותמונתה עם הילדים... שמו של הבעל מצויין כהרשי אדלר, ולא סמואל. הם התגוררו ברחוב Kertváros במונקי' [כיום Kalinin]. השם אדלר הרשי מופיע ב"כרססת נספים מהונגריה שנערכה בידי הסניף ההונגרי של הקונגרס היהודי העולמי בשנים 1945-1946". אלא שבאתר Geni מצאתי תיעוד אחר: שמו המלא היה שמואל צבי הערש, ארמין, יליד 1911; עלה ארצה, דרך קנטרה, במרץ 1947; נפטר מסרטן ב-1975 בארה"ב.

נוצר קשר עם בת המשפחה. מידע נוסף יישלח בקרוב!

3. מן העיתונות: ישי קופלוביץ, אבא של החלל סרן (מיל) איתן קופלוביץ / Ynet – ישראל מושקוביץ, 7.7.2026

בעלון 123 מיולי 2024 סיפרנו את סיפורו של איתן, שנפל בט' בסיוון התשפ"ד (15 ביוני 2024), בצפון רצועת עזה: "איתן, בנם של רלי וישי. ישי הוא בנה של לאה קופלוביץ, בתם של בתיה (ברנשטיין – ממונקץ') ואליעזר קליין (מִרְצָקִי, מחוז וולובץ), שגרו בבני ברק. איתן (28) גדל והתחנך בהושעיה שבעמק יזרעאל. הוא הותיר אחריו את אשתו, יעל, ובנו התינוק בועז, בן 8 חודשים בלבד, וכן זוג הורים ו-5 אחים ואחיות."

בכתבה שהופיעה ב"ידיעות אחרונות" סופר סיפורו של ישי, אביו: "בגיל 59, כשהוא כבר סב לשבעה נכדים

ומשוחרר ממילואים 12 שנים, החליט רס"מ ישי [בתמונה] לעלות

חזרה למדים, ולחזור ליחידה שבה שירת מאז שנת 1989.

<https://www.ynet.co.il/yedioth/article/yokra14817809>

ישי, שמתגורר ביישוב הקהילתי הושעיה בעמק יזרעאל, שירת כלוחם בגדוד "שקד" של חטיבת גבעתי כתלמיד בישיבת הסדר. כשהשתחרר משירות סדיר, הוא צורף כמילואימניק לגדוד 9219 של חטיבת עציוני. הוא המשיך לעשות מילואים עד גיל 47, והשתחרר כשהוא החייל המבוגר ביותר בגדוד, שמורכב מיוצאי חטיבת הנח"ל.

במקביל לשירות המילואים המסור, למד ישי מדעי המחשב באוניברסיטת בר-אילן. לאחר קבלת התואר הוא החל לעבוד בתחום התוכנה, וכיום הוא מנהל את הסניף הישראלי של חברה בינלאומית וממונה על צוות של כ-30 עובדים.

'למרות שגיל הפטור שלי היה 40, המשכתי לשרת במילואים שנים אחר כך', הוא מספר, 'בסוף נאלצתי לפרוש בגלל בעיית גב, ומאחר שביצעתי תרומת כליה לאדם שלא הכרתי.

ב-7 באוקטובר גויסו שלושה מבניי למילואים כלוחמים. מספר חודשים אחרי תחילת המלחמה, כשהבנתי שמדובר במשהו ממושך, פניתי לאנשים שמכירים אותי בגדוד שלי ושאלתי אם הם זקוקים לשירותיי.

התשובה הייתה חיובית, הוחזרתי למצבת כוח האדם ושובצתי כסמל מבצעים בחמ"ל הגדודי.

כעבור חודשיים אירוע אסון. 'בני, איתן ה"ד, נפל', מספר ישי, 'הוא היה בן 28, קצין בחטיבה 8 שגויס למילואים עם תחילת המלחמה. איתן היה נשוי ואב טרי. הוא היה לקראת סוף שנה שלישית בלימודי משפטים ופילוסופיה באוניברסיטה העברית, סטודנט מצטיין. בסבב הראשון איתן היה בגבול הצפון, תחת פיקוד הגדוד שלי. אחרי ארבעה חודשים של לחימה בצפון הוא שוחרר, ואז גויס שוב לשירות בעזה. הוא היה בפלוגת שריון על חוף הים בציר נצרים. הם יצאו למספר פעולות, ובאחת מהן הטנק שלו עלה על מטען. איתן ואילון ויס ז"ל נהרגו. ניר חדד, שנפצע אנושות, נפטר מפצעיו אחרי ארבעה חודשים. החילוץ מהטנק היה סיפור גבורה עילאי: לוחמינו נכנסו לטנק בוער בזמן שהתחמושת הקלה שלו מתפוצצת, וחילצו את גופות חבריהם ואת הלוחמים הפצועים. איתן הותיר אחריו את אלמנתו, יעל, שהייתה בת 27 כשנהרג ואת בנם התינוק בועז.

'בעקבות האסון עשיתי הפסקה מהמילואים, אבל אחרי פחות משנה החלטתי לחזור לגדוד ולהמשיך לשרת', מספר ישי, 'הדור הצעיר כורע תחת הנטל, ולכן צריך לתת להם כל עזרה אפשרית. אני עושה פעילות שתואמת את יכולתי הפיזית, ומנסה לתרום איפה שרק אפשר. האסון שעברנו השפיע על כל החיים שלי, וגם היחס שלי לשירות קיבל משמעות אחרת. יש לזה כיום משקל רגשי גדול בהרבה. הייתה לי דילמה אם לחזור לשירות, לא היה ברור מה תהיה ההשפעה של זה על אשתי, לקח זמן עד ששאלתי אותה אם היא מסכימה - והיא הסכימה. היה ברור לכל המשפחה שלי שאני עושה משהו פחות מסוכן ממה שעשיתי בעבר, והם סומכים עליי. הם גם מבינים למה זה כל כך חשוב לי דווקא עכשיו."

סרן (במיל') איתן קופלוביץ ז"ל עם אשתו יעל (באדיבות המשפחה)

4. פרידמן אברהם והנה/הלן – נליפנו ובלוורצה – [מחוז סבליאבה וטייץ' - בהתאמה]

פעולת ההצלה של חסידי אומות העולם התבצעה בבלגיה

אברהם פרידמן נולד ב-1914 בצ'כוסלובקיה. אביו נפטר כשהיה בן שנה והותיר אחריו משפחה גדולה. מגיל תשע נאלץ אברהם לעבוד כדי לעזור בפרנסת משק הבית. כבוגר, היגר להולנד ומצא עבודה, שהצריכה נסיעות תכופות לאנטוורפן, בלגיה. באחד הנסיעות הללו פגש את Hena הלן פרקש (נולדה ב-1914, צ'כוסלובקיה), שהגיעה לאנטוורפן מספר שנים קודם לכן ועבדה כמטפלת [au pair] במשפחה יהודית. אברהם והנה נישאו בשנת 1940. אברהם השתקע באנטוורפן ומצא עבודה כמלטש יהלומים. למרות היעדר השכלתו הפורמלית, הוא הצליח בעסקים ושלט בכמה שפות.

מאוחר יותר באותה שנה פלשו הגרמנים לבלגיה. הנה שמעה שמציעים עבודה ליהודים מחוץ לבלגיה, והציעה לאברהם ללכת, אך בעלה סירב, תוך שהוא מציין שמועות ששמע כי אלה שהלכו 'לעבוד בחו"ל' לא חזרו לעולם.

בשנת 1941 פנו לאברהם להצטרפות לתנועת ההתנגדות המחתרתית. אברהם הסכים, וכישורי השפה שלו הופעלו; הוא הקשיב לשידורי רדיו בריטיים ועדכן את המחתרת במה ששמע. בינתיים, הנה ילדה בן, ושלושתם מצאו מחסה בביתם של אלפונס וואליזבת Wallraf ב- Neerpelt, בלגיה. בני הזוג היהודים התגוררו בעליית הגג של בני הזוג וולראף, תחת השמות המשווערים הנרי והלן Egan, עם בנם התינוק. בני הזוג וולראף טיפלו בכל צרכיהם, והם כמעט לא עזבו את עליית הגג. מעטים היו מודעים לנוכחותם של בני משפחת פרידמן: הוריה של גברת וולראף ובתם ז'אן התגוררו בסמוך וז'אן העידה שראתה פעם את גברת פרידמן עם בנה. גם המשפחה הידידותית Harmsen גילתה את נוכחותם בעת ביקורם אצל משפחת וולראף; הם שמעו בכי תינוק קטן בחדר אחר - מלבד בתה הקטנה של גברת וולראף. גם בנם הבכור, ברנרד, העיד ולבסוף הודיעו למכולת המקומית להסביר את הכמות הכפולה של מזון שהם צריכים. גם בנם תיאודור העיד. שישה חודשים לאחר הגעתם יורט מטוס RAF לנקסטר והתרסק בסביבה הקרובה של הבית. כשהגיעו חיילים גרמנים הם נתקפו בהלה כי חשבו שהם נבגדו והמקלט שלהם כבר לא נחשב כמקום בטוח.

בני הזוג פרידמן כמעט ולא הזכירו את האירוע הזה בפני ילדיהם ואנו יודעים מעט על המקומות שבהם הסתתרו לאחר מכן. לאחר שבני הזוג פרידמן היגרו למונטריאול ואחר כך לניו יורק, הם נותרו בקשר עם בני הזוג וולראף. במכתבים הרבים שכתבו הם מעולם לא הזכירו את העבר.

טוויסט נוסף לסאגה של המשפחה נחשף בשנים האחרונות, כאשר ילדיהם של בני הזוג פרידמן גילו שיש להם בן דוד ראשון חי. אחות של הנה עברה לבלגיה לפני המלחמה, והביאה לעולם בן, יצחק פרקש, אותו הניחה במחבוא אצל משפחה קתולית זמן קצר לפני גירושה לאושוויץ, שם נרצחה. כשאיש לא בא לתבוע את הילד בעקבות המלחמה, המשפחה שמרה עליו, והוא גדל כקתולי בשם Jean Quevy. בני הדודים הראשונים נפגשו לראשונה ב-2009, ולמרות ההבדלים התרבותיים והדתיים, התקרבו במהירות.

ב-21 במאי 2012 הכיר יד ושם באלפונס וואליזבת וולראף (לבית Schildermans) כחסידי אומות העולם. הטקס נערך בבריסל, בלגיה.

אברהם היה יליד 1914, מנליפנו (Nelipyno), מחוז סבליאבה.

הלן, גם היא ילידת 1914, מבלוורצה (Belovarce), מחוז טיאצ'ב;

בנם, שמעון-שלמה, נולד בשנת 1942 בבלגיה; נפטר בספטמבר 2004 בישראל.

תמונת האירוסין של הלן ואברהם, 1939

משפחת פרידמן שניצלה, אברהם, הלן ושלמה - על מדרגות בית המצילים וולרף, מאי 1943

בית המחסה בו שהו בני משפחת פרידמן

אלפונס ומריה, חסידי אומות העולם, עם ילדיהם

משפחת חסידי העולם, 1954

זאת, אחותה של הנה, בלה פרקש. היא נולדה בבלורוצה, בזמן המלחמה הייתה באנטוורפן, בלגיה, נהרגה באושוויץ באוקטובר 1942.

שם האימא: קריינדל

ב-MyHeritage מצאתי שהלן נפטרה בני ג'רזי ב-1998. להוריה קראו אברהם פרוימוביץ וקלרה, לבית פרקש, כך ששם המשפחה של הלן נגזר משם משפחתה של האימא.

אלפונס וליזה עם הבן – בני משפחת Wallraf ב"יד ושם"

מסתבר ששמו המלא של אברהם היה אברהם-אליהו. באתר Geni מצאתי את המידע הרב על בני משפחתו. לאבא קראו שלוימה-נחום הרשקוביץ ולאימא פרל, לבית פרידמן; קפאה למוות בסיביר. גם במשפחתו של אברהם שם המשפחה נקבע לפי משפחת האם [כמו אצל אשתו]. הנה-הלן היא הניה. היו להם 6 ילדים, שרק את שמם של שלושה מהם אנו יודעים: נחום-שלמה [על שם אבא של אברהם] זה הילד שנולד בבלגיה, ולא שמעון-שלמה. זה גם הקבר שמצאתי, התואם את שנת פטירתו, 2004, ואת שם הוריו. עוד בת היא Sara Faiga Friedman; נולדה ונפטרה באנטוורפן – ממחלה; בת נוספת היא Milly – היא זאת שהעידה באתר "יד ושם", המתעד את חסידי אומות העולם, ששלמה, אחיה, היה יליד 1942 ונפטר ב-6.9.2004 [כ' אלול תשס"ד] – כפי שמתועד על קברו של שלמה [להלן].

חלק מהאחים ומהאחיות של אברהם היו:
 Yaakov Meir, 1898-1944, אושוויץ, נספה עם ששה ילדים;
 Yitzchok Aron, 1944, בוכנוולד, נספה עם 3 ילדים;
 Frieda Stern, ילידת 1907, שרדה;
 Moishe Avigdor, 1944, קפא למוות בסיביר;
 Feige Dobris Herschkowitz Friedman;
 Esther Chaje Morgenstern (Starr) (לבית Friedman);

את דפי העד מילאה Greta Weingarten, אחיינית, ברוקלין.
 באתר Geni מתועד שלהורים היו עשרה ילדים.

אברהם-אליהו היה מלטש יהלומים. הוא נפטר בנובמבר 2003 בניו יורק;
 הלן-הנה, לבית פרקש, נפטרה, כאמור, בספטמבר 1998 בניו ג'רסי.
 הבן הבכור, שלמה-נחום, שנולד בבליה, נפטר בשנת 2004 וקבור
 בבית הקברות "ירקון" בפתח תקווה.

ילדיו של שלמה ואשתו הם: ראובן/רוברט [נולד בארה"ב], כתריאל
 [נולד בארץ חודש לאחר עליית המשפחה ארצה], חמרה פרידה
 ונחמה.

בעקבות איתור הילדים התקבל מידע רב על המשפחה – ועל כך
 התודות.

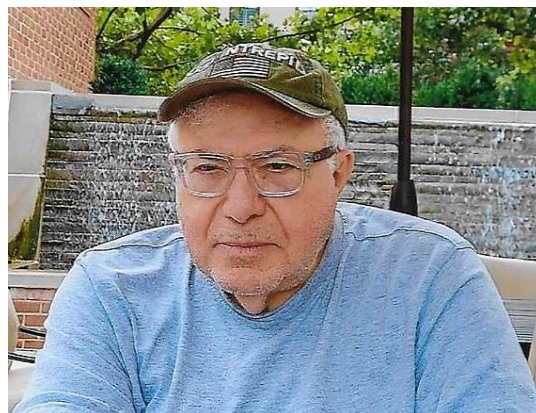
המשפחה הגיעה ארצה
 ב-1972 ומוקמה במעברה
 בנצרת. משם עברו לחולון.
 *צירוף מקרים מפתיע:
 הייתי מורתו לביולוגיה של
 ראובן/רוברט בחולון...

הבן יעקב פרידמן –
 נולד בבליה, כמו שלמה.

התמונות - מהפייסבוק

הבן בנו פרידמן נולד במונטריאול, כמו גם הבן פרדי, לשם היגרה המשפחה
 מבליה.
 האחות מילי נולדה בארה"ב, לשם עברה המשפחה ממונטריאול.

לילדיו של שלמה אין מידע על אחות אביהם, שרה-פייגה, שייתכן
 שהיא שנולדה ראשונה ונפטרה סמוך ללידתה. ידוע לבתו נחמה
 על הפלה של סבתה; אולי בכך מדובר.

המידע על משפחת פרידמן באתר Geni:

<https://www.geni.com/people/Abraham-Friedman/3947397238120037989>

הבית בו הוסתרו הנה, אברהם ושלמה

נחמה, בתו הצעירה של שלמה סיפרה על אביה: הוא היה ילד קטן מאוד עת יצא, מעת לעת, מבית המחסה בבלגיה להשיג אוכל בתקופה הקשה של המלחמה. בגלל מראהו ושליטתו בשפה הפלמית, אף אחד לא חשד ביהדותו.

כשהסתיימה המלחמה עזבה משפחת פרידמן את בלגיה. הלן ושני הבנים [שלמה ויעקב] נשלחו על ידי אברהם למונטריאול, שם התגוררו בני דודים של המשפחה; רק כעבור שנה הצטרף אליהם אברהם. אחר כך, כאמור, עברה המשפחה לניו-יורק.

שלמה היה אדם חכם מאוד והוגדר כעילוי. כבר בגיל 18 הוצעה לו משרה של רב ראשי בניו-יורק. אלא שאז הוא חלה בשחפת והיה על ערש דווי. הציעו לו לאכול שומן חזיר כדי לסייע בריפוי, בבחינת פיקוח נפש – אך הוא סירב בתוקף. כשהתאושש, הוא ויתר על המשרה המכובדת בגלל משבר אמון עם אנשי הדת. שלמה הוא היחיד מהילדים שעלה ארצה. בארץ עסק בתחום המיחשוב ועבד בתעשייה האווירית, בתכנון מטוס הלבאי. שלמה נפטר מסרטן בגיל 62.

נחמה הוסיפה גם מידע על אחותה של הלן, בלה פרקש. בני המשפחה התפזרו במהלך השואה. בלה נשבתה ושוחררה על ידי פרטיזנים; עקבותיה נעלמו ולא היה ידוע מה עלה בגורלה. הסתבר שהיא הצליחה להתחבא בכנסייה, והייתה בהריון, שהמשפחה לא יודעת את נסיבותיו; היא ילדה בכנסייה. כשהנאצים פלשו, הנזירות ניסו להבריח אותה, אך היא נרצחה. התינוק אומץ על ידי משפחה בלגית מקומית וזהו Jean Quévy, שבמקור נקרא יצחק פרקש, ומוזכר בתיעוד של "יד ושם". משפחת פרידמן נמצאת איתו בקשר.

נשיא המדינה, שמעון פרס, יחד עם נסיך בלגיה, מעניקים לבן של הוולראפים את התעודה, בריסל, 2021

קישור לאתר "יד ושם":

<https://collections.yadvashem.org/en/righteous/9556702>

5. ישראלים ילידי קרפטורוס: רוזן (אינדיג) מנחם אריה (לייב) (סולובינ)

לעיתים מזדמן לשמוע סיפורי חיים יוצאי דופן בדרך מקרית, או בעצם לא... כך החל הסיפור שלנו: בעקבות הכתבה על רוברט מקסוול [עלון 145, אפריל 2026] קיבלתי את תגובתו של יום טוב תמיר (טייכמן) [עלון 146, מאי 2026], בו סיפר גם את סיפור חייהם של הוריו, פעילי בית"ר בברגסס. נזכרתי בכתבה על יהושע הלוי (ציטרון), פעיל בית"ר בברגסס אף הוא [עלון 77, נובמבר 2020], שבמשוב על כתבתו [עלון 78, דצמבר 2020] קיבלתי תמונה של פעילי בית"ר בברגסס, שכללה את הלוי וטייכמן גם יחד. את התמונה שלחה לי קרובת המשפחה, מירי קלנר. לפני פרסום המשוב על יום טוב תמיר החלטתי ליידע את מירי על השימוש החוזר בתמונה ששלחה לפני 5.5 שנים; תוך כדי שיחה סיפרה מירי שאימא שלה, יהודית, לבית שלומוביץ, הייתה בת דודה שנייה של רוברט מקסוול... ושגם היא הייתה ילידת סולובינ [ואביה של מירי יליד ברגסס]. ואז הוסיפה מירי, שיש לאימא שלה בן דוד, מדרגה שנייה, בשם אריה, שהיה לו סיפור חיים מרתק; בתו של אריה היא אילנה מרון. אזי קבעתי עם אילנה שיחה וזהו הסיפור הלא ייאמן שעלה, שאת פרטיו אספה "בפינצטה" במהלך השנים, ולא כולם ידועים לה עד כה. אשלב בין דברים שכתבה אילנה לבין ממצאים שמצאתי באתר ההעפלה בעתלית, ובאתרים MyHeritage ו-Geni: אבא של אילנה היה מנחם אריה (לייב) אינדיג, יליד סולובינ, 1897. על פי המידע החדש, אמו הייתה ברטה. אביו, אליהו, היה חייט ובילדותו, לקח אריה את גיר החייטים של אביו והחל לצייר. כך התגלה כשרונו לציור כבר בגיל צעיר, מתוך חיי היומיום הפשוטים. כשבגר, השתתף אריה במלחמת העולם הראשונה כחייל בצבא האוסטרו-הונגרי. אין ספק שלהיות צייר לא היה מקצוע מקובל בסביבה זאת באותם הימים. אריה החליט לעלות ארצה. באוקטובר 1925 עלה לראשונה לארץ ישראל, כפי שעולה מרשימת עולים רשמית של מחלקת העלייה של ההנהלה הציונית, שבה מופיע שמו, אריה אינדיג, בין העולים שהגיעו באונייה "רומניה" לנמל יפו.

ההנהלה הציונית בא"י – לשכת העלייה יפו.			
Palestine Zionist Executive – Immigration Department, Jaffa			
NO. 101/4/606	דף 1	תאריך 1.11.25	
רשימת אעולים שבאו באניה "רומניה" ביום 28.10.25			
4	55	סוסיה	אברמסון
1025/5	20	אחר	אורחובסקי
1025/5	20	פיגיל	איונשטי
1025/5	30	אליהו	אלעזר
	30	רבקה	
1025/5	28	אריה	אינדיג

רישום העלייה הראשונה של אריה אינדיג לארץ ישראל

בשנות העשרים שהה בארץ, ובהמשך הכיר את אשתו הראשונה, ילידת הארץ. שמה היה פרלה-פנינה, לבית דננבורג, ילידת 1902, כפי שעולה מהמידע ברשת. בשנת 1928 התקבל ללימודים ב"בצלאל" בירושלים (שהוגדר בזמנו כ"בית הספר לאמנות ולמלאכת אמנות"). "בצלאל" נסגר בשנת 1929 בעיקר על רקע קשיים פיננסיים, כשברקע עמדו מאורעות תרפ"ט. אריה, שהיה צייר, חזר לסלופינא עם אשתו, כנראה בשל קשיי פרנסה ותקווה לחיים טובים יותר. אשתו עסקה שם בהוראת השפה העברית. "לאחר כמה שנים, ומסיבות שאינן ידועות לי, אבי חזר לארץ לבדו. כפי הנראה כדי להכשיר את שובה של המשפחה ארצה. אלא שלהיסטוריה היו תוכניות אחרות בשבילו ובשביל משפחתו. ילדיו לא הספיקו להגיע לארץ ונספו בשואה. על קורות אשתו אילנה איננה יודעת. היא שיערה שגם היא נספתה בשואה, אך תיעוד ברשת העלה שהיא נישאה בשנית.

"סיפור קורות חייו של אבי ומשפחתו לפני שנולדתי נודע לי באקראי, שנים רבות לאחר שנפטר. כבמטה קסם התגלגל לידיי הספר: "בצלאל של שך, 1906-1929" (שנערך בידי נורית שילה-כהן, בהוצאת מוזיאון ישראל), שם גיליתי שאבי למד במוסד זה במחזור האחרון לפני סגירתו (1929). לפני מספר שנים פגשתי את אחד המשתתפים בעצרת זיכרון ליהדות סלוטפינא, איש בא בימים, שהכיר את אבי, וידע לספר כי אשתו "הישראלית" לימדה אותו עברית כשהיה ילד קטן."

בספר זה מצאה אילנה את תמונת המחזור ממרץ 1928, במרכזה יושב אביה, לבוש ז'קט לבן בהיר. ברשותה גם כרטיס התלמיד שלו, עליו חתום זאב רבן, שהיה מאבות האמנות הארץ ישראלית בתקופת היישוב.

מנחם-אריה אינדיג בז'קט הבהיר [רביעי מימין בשורה השנייה] בתמונת מחזור מ"בצלאל".
השני משמאל הוא בוריס שך, מייסד "בצלאל"

בנו הבכור, נחמיה [על שם אבא של אשתו] נולד ב-1927. לאחר תקופת לימודיו חזרו אריה ומשפחתו לסלוטבינו. שם, בעיר הולדתו, נולד בנו השני: אייזיק-מרדכי ב-1932/3.

ביום 3 ביוני 1939 חזר אריה לארץ כמעפיל באוניית "ליזל", שיצאה מ-Sulina שברומניה והגיעה לחיפה במסגרת פעילות של מכבי וינה. אחר-כך נסגרו הגבולות ואי אפשר היה לצאת מאירופה. הוא הגיע לארץ ברגע האחרון. הוא עלה לבדו, ללא אשתו ושני בניו, שנותרו באירופה. הסיבה לכך אינה ברורה, וייתכן שעלה לבדו כדי להכשיר את שובה של המשפחה ארצה. זמן קצר לאחר הגעתו פרצה המלחמה. הקשר עם משפחתו שנותרה באירופה נותק.

האונייה נשאה 921 מעפילים, רובם מאוסטריה, לצד עולים מהונגריה, צ'כוסלובקיה ורומניה. המסע היה ממושך וקשה. חלק מן הנוסעים עשו דרכם במשך שבועות לאורך הדנובה, ולאחר מכן המשיכו שבועיים נוספים בים. האונייה עצמה הייתה קטנה יחסית ולא נועדה לשאת מספר כה גדול של נוסעים. הצפיפות הייתה רבה ותנאי החיים על הסיפון היו מורכבים. מידע זה מבוסס על דו"ח של לשכת העלייה של הסוכנות היהודית מיום 26 ביוני 1939, השמור בארכיון הציוני המרכזי.

במהלך השואה נספו שני בניו. אין בידינו פרטים נוספים לגבי מועד ומקום הירצחם. מידע חלקי שהתגלה לאחרונה מעלה אפשרות כי אשתו הראשונה שרדה את תקופת המלחמה ונישאה מחדש, אולם נסיבות חייה באותן שנים - וגורלם של ילדיהם אינם ידועים במלואם. אילנה סיפרה על מכתבים וחבילות עם אוכל ובגדים ששלח אביה - אך לא ברור למי הם נשלחו. לאחר המלחמה המשיך אריה לחיות בירושלים ובנה את חייו מחדש. בשלהי שנות הארבעים הוא נישא בשנית לאלמנה ויקטוריה/ויקי/ניצה, אם לארבעה בנים. האימא הייתה ילידת הארץ, דור רביעי ליהודים שחיו בספרד, ולאחר גירוש ספרד (1492) עברו לגור בסלוניקי. הסבא רבא עלה לארץ בשלהי המאה ה-19. אריה אימץ את שם משפחתה, שקוצר מרוזנטל לרוזן. ביולי 1950 נולדה בתם המשותפת, בת יחידה להוריה.

כנראה ששמה ניתן לה בגלל הצליל הדומה לשם אליהו, שמו של אביו של אריה [וגם שם אביה של ניצה]. אריה המשיך לצייר וניצה דאגה לפרנסת המשפחה.

בשנים 1962 עד 1963 פנה אריה לרשויות בגרמניה בבקשה לפיצויים על אובדן משפחתו בשואה, אך בקשתו נדחתה. כך היה כתוב במכתב:

"אני מצטער להודיעך כי המשרד המחוזי לפיצויים בקובלנץ דחה את בקשתך לקבלת פיצוי (קצבה) עבור ילדיך: נחמיה, יליד 1927, אייזיק, יליד 1932/1933 בנימוק כי אתה ואשתך נהנים מהכנסות העולות על רף הזכאות..."

בשנותיו המאוחרות עבד אריה כִּרְטוּשֶׁר (retoucher) בירושלים [בתמונה]. עבודתו כללה עיבוד ותיקון של תצלומים קטנים שהוגדלו ואיבדו את חדותם. הוא עבד שעות רבות על כל צילום והגיע לתוצאות יוצאות דופן מבחינה מקצועית, לרוב בשיתוף פעולה עם צלמים בעלי סטודיו.

לצד עבודתו המשיך לצייר, אך לא ביקש להציג או למכור את יצירותיו. הציור נשאר עבורו עולם פנימי. הוא הרבה לצייר למגירה ולא אהב להיפרד מעבודותיו. בדרך כלל צייר ציורי טבע, בצבעי שמן ופסטל, מלאי חיים ואופטימיות.

בשנת 1969 התקבל כחבר באגודת הציירים והפסלים בירושלים והשתתף בתערוכה בבית האמנים, אך גם אז נותרה יצירתו פרטית ושקטה.

אריה (לייב) אינדיג רוזן נפטר בירושלים בשנת 1971; אשתו, ניצה, נפטרה עשור אחריו. הם קבורים בהר המנוחות בירושלים.

"חיינו נעו בין סלוטבינו לירושלים, בין אובדן לבנייה מחדש.

האמנות ליוותה אותו כל חייו, אך נשארה שלו בלבד.

כבתו, אני ממשיכה לאסוף את קווי הסיפור שלו, כדי לתת מקום למה שנשאר שנים רבות לא מסופר.

כל פעם מתגלה עוד פרט, והתמונה משתנה. ממש סיפור בהמשכים."

• נעלה בקרוב תערוכה מעבודותיו באתר שלנו carpati.org.il

אריה (אינדיג) וניצה רוזן

בית האמנים ירושלים
Jerusalem Artists House

19.7.69 - 6.8.69

חברים חדשים '69

רורי אלוויס • איזי אמיר • קליר אדלר • גבריאל בן-אור
גורג'יה בלייה • מיכאל גיטלין • אבא דיסלר • משה הובמן
ציביה וינמן • אסתר ולפמן • רות יקותיאל • רחל לנדס
שושנה משולם • יעקב מלכה • סנדרה פפס • יונה פלומבו
יצחק צלניקר • צידון רוטנברג • אריה רוזן • מרדכי רוזנשטיין
איבו שווייבל • אדישבע שובלית-וולף • שאול שזן

NEW MEMBERS 69'

Alweis Rory • Isi Amir • Claire Adler • Gavriel Ben-Or • Georgette Ballier
Michael Gitlin • Abba Dissler • Moshe Hoffman • Zivia Wajnman • Esther Waltman
Ruth Yekutieli • Rachel Landes • Shoshana Meshulam • Yaacov Malka • Sandra Pepsy
Yona Palombo • Isaac Celnikier • Zidon Rotenberg • Arie Rosen
Mordecai Rosenstein • Ivan Schwebel • Elisheva Shibolet-Wolff • Shaul Schatz

הפתיחה 19.7.69 בשעה 6.00 אחה"צ

שעות הביקור: ימי א'-ה' 10 בבקר עד 7 בערב; ימי ב' גם מ'9 בערב; ששי: 10-1 שבת: 11-2
Open: Sundays-Thursdays: 10 a.m.-7 p.m.; Mondays also from 9 p.m. Fridays: 10-1; Saturdays: 11-2
הכניסה חופשית
Admission Free

פנקס
התלמיד של
אינדיג
מנחם-אריה
ב"בצלאל",
13.3.1928

1969: קבלה
לאגודת
הציירים –
אריה רוזן
[תחתית טור
שלישי]

224

בצלאל

בית-ספר תיכוני לאמנות ולמלאכת אמנות
בירושלים

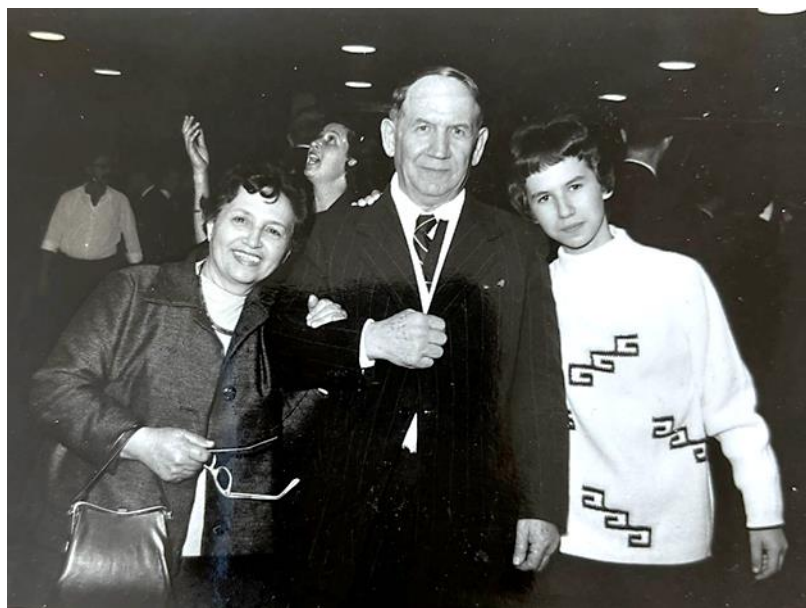
התלמיד: אריה רוזן
נולד בעיר: טאטמפיקר, ארמניה
נכנס ביום: 13.7.1928

כל תלמיד מחויב לשמור על הפנקס הזה במשך כל ימי
למודיו "בצלאל".

חתימת התלמיד: אריה רוזן

„Bezalel” Arts and Crafts School, Jerusalem,
„Bezalel”-Street.

דפוס רוזנבל

אילנה והוריה

"אבי הכיר את אימי בימים של טרום מדינה. הייתי לו בת יחידה. כשנפטר הייתי צעירה מידי. לא הספקתי להבין ולהעז לשאול. בבית היה קשר של שתיקה. אבי מעולם לא שוחח על כך. בימי הזיכרון לשואה הוא הסתגר בחדרו, שתק ולא דיבר. התחושה הייתה שקיים סוד, עליו לא מדברים. כילדה הבנתי זאת ושיתפתי פעולה. שאלות רבות נותרו ללא מענה. אבי הצליח להקים משפחה חדשה, זכה להכרה כצייר ואף היה חבר באגודת הציירים. לו חי היום היו לו שני נכדים וארבעה נינים. יהי זכרו וזכר משפחתו ברוך."

6. משלנו: ליבוביץ-דר שרה (קורולבו) Korolevo, מחוז וינוגרדוב)

בגני תקווה יש בית כנסת, בו מתכנסים יוצאי קרפטורס / זאקרפטיה. שם פגשתי לפני מספר שנים את אריה ליבוביץ ואשתו פרידה, זוג אנשים חביבים ומאירי פנים; אריה היה יליד קורולבו, אשתו – מרומניה, לבית כהן. אז גם הענקתי לאריה את תעודת ההוקרה מדור שני לדור ראשון – וכך התוודעתי לשרה, בתו. הפעם אתעד את עשייתה המקצועית של שרה – ותיעוד של אביה, אליו, ואל נושא השואה, שרה מאוד מחוברת.

איתרתי כתבה של שרה [מלפני קרוב ל-24 שנים] בעיתון "הארץ" מה- 17.12.2002, שכותרתו היא "אושוויץ הולך ונעלם". הקישור לכתבה המלאה, ממנה אעלה את מצב המוצגים במחנה אושוויץ ואת קורות חייו של אביה: <https://www.haaretz.co.il/misc/2002-12-17/ty-article/0000017f-e671-d62c-a1ff-fe7bf4b90000>

"העדויות המוחשיות על מפעל השמדה הגדול של אושוויץ הולכות ומתכלות. שרה ליבוביץ-דר נסעה למקום שבו נרצחו בני משפחתה וגילתה כי ערימות השיער של הנספים מתפוררות, הנעליים, הבגדים והטליתות נרקבים, המסמכים בלויים, המבנים מתפרקים. כולם מתנערים מאחריות וניסיונות השימור מתנפצים מול המחסור בכספים. הוויכוח בעיצומו: האם להמשיך במאבק השימור או שהגיע הזמן לוותר על הסמל המרכזי של השואה?"

באביב '44 הגיע אבי, אריה ליבוביץ, עם אמו, שני אחיו, דודתו ושני ילדיה הפעוטים לאושוויץ בטרנספורט הראשון של יהודי הונגריה. הוא היה אז בן 15. אביו נלקח ב-41' למחנה עבודה שממנו לא שב. אמו, ששמי כשמה, הייתה אז בת 36, וכמוני הייתה רזה ומלאת מרץ. היא ובנה הקטן יעקב, בן 11, נלקחו מיד לתאי הגזים. אתם נרצחו שם באותו יום גם אחותה ושני ילדיה הקטנים. אבי ואחיו הבכור, צבי, בן 18, עברו את הסלקציה של מנגלה ונלקחו לעבודות כפייה. שבועיים לפני סוף המלחמה ירה איש גסטפו בדודי רק בגלל שנרדם בזמן העבודה. מכל משפחתו הענפה שרד רק אבי.

כל זה נודע לי רק לאחרונה. בילדותי אושוויץ היה סוד אפל שאסור לדבר עליו. אסור היה לשאול את אבי אף שאלה על המספר החרוט על ידו, אסור היה להזכיר את בני משפחתו, אסור היה להגות את המלים שואה ואושוויץ. זה נחשב לחוסר נימוס משווע ללבוש על יד אבי בגדים מפוספסים. אחי הצעיר ואני גדלנו בעולם מושלם, בלי אושוויץ, בלי שואה, בלי נאצים. מעולם לא קראתי ספרים על השואה למרות שהייתי תולעת ספרים. בטקסים של ימי השואה התנהגתי באדישות מכוונת.

למרות שאני עיתונאית ותחקירנית שמשתדלת לדעת כל מה שאפשר על נושאי כתיבתי, לא ידעתי דבר על בני משפחתי. מאחר שלא ידעתי שנספו הייתי בטוחה שאם אתאמץ מספיק אצליח למצוא אותם. כל ילדותי עברה עלי בחיפושים אחרי סבתי, אם אבי. חיפשתי את שמה בעיתונים, ברדיו, בטלוויזיה, במודעות אבל. במשך שעות דמיינתי איך היא מגיעה אלינו פתאום, זוהרת ויפה, עם שני ילדיה האבודים. עד השבוע שעבר הייתי בטוחה שיום אחד עוד אמצא אותה. רק אז, יום לפני שיצאתי לאושוויץ בשליחות העיתון, סיפר לי אבי שהיא מתה באותו יום שבו הגיעה לאושוויץ.

חששתי מהנסיעה. הייתי בטוחה שאתפרק, שלא אוכל לכתוב אף מלה. לתדהמתי היה יום הביקור מהימים המאושרים בחיי. אולי משום שרק שם הבנתי כמה אני רחוקה מהזוועות האלה, כמה חיי שונים, איך הצלחתי להיות אחרת, אופטימית, אוהבת, שמחה."

שרה מילאה גם דפי עד באתר "יד ושם" על בני המשפחה של אביה, אריה. לסבתה, שהייתה ילידת 1911, ועל שמה היא נקראת, קראו שרה; לסבא, שהיה יליד 1904, קראו שמחה; הוא היה סוחר עצים, שהתפרנס גם מהברחות בגבול. הגרמנים חשדו שהוא הבריח נשק לפרטיזנים וירו בו. לאחרים של אריה קראו צבי, יליד 1927 – ויעקב, יליד 1935. הסבא של אריה, מיכאל, היה יצרן סליבוביץ. המשפחה, פרט לאבא, שהיה בפלוגות העבודה, גורשה לגטו חוסט.

מצאתי את עדותו, בכתב ובווידאו, של ליבוביץ אריה לודוויג, יליד 1929, Kralovo Korolevo, מחוז וינוגרדוב), על קורותיו בגטו Chust, ב-Auschwitz, ב-Warszawa, ב-Dachau וב-Muehldorf Waldlager החיים לפני המלחמה; היחסים עם האוכלוסייה הלא-יהודית; פרוץ המלחמה ב-1939; סיפוח להונגריה; גזרות והגבלות; גירוש המומרים; איסור על לימודים בבתי-הספר; גיוס האב למחנה עבודה ב-1941; גיוס צעירים מגיל שמונה-עשרה לעבודה בחזית הרוסית; גירוש לגטו Chust באפריל 1944; החיים בגטו; גירוש ל-Auschwitz; העברה ל-Warszawa; החיים במחנה כולל עבודה בפינוי הריסות הגטו; פגישה עם יהודים מ-Thessaloniki; עזרה ושיתוף פעולה; המרד הפולני; העברה ל-Dachau; החיים במחנה כולל עבודה בהנחת פסי רכבת ופירוק פצצות; העברה ל-Muehldorf Waldlager; החיים במחנה כולל עבודה במפעל תת-קרקעי לייצור חלקי מטוסים; יחסם של חיילי הצבא הגרמני; מיון מצרכי מזון ושליחתם ליעדים שונים; שחרור על-ידי הצבא האמריקאי; נקמה במשתפי פעולה; אימונים בנשק; ב"הכשרה"; עלייה לישראל באנייה 'לקוממיות' ב-1948.

<https://collections.yadvashem.org/he/documents/5880738>

שרה גדלה בקריית ים, שם התגוררו רבים מיהודי קרפטורוס לאחר עלייתם ארצה. השיכון שלהם היה של אנשי צבא קבע, רובם מחיל הים. האבא עבד כאזרח עובד צה"ל במספנות חיל הים בחיפה. אחד השכנים שלהם היה רב-סרן יעקב רענן ז"ל, מפקד הצוללת "דקר" (שטבעה עם 69 צוללנים). למשפחה היה קשר חם איתם וגם עם קרובי משפחה שלהם. אביה, מתוקף תפקידו, היה מוזמן לטקס קבלת הצוללת בחיפה, טקס שלא התקיים...

שרה סיפרה שאריה נלחם במלחמת השחרור, ולאחריה מצא עבודה, כאמור, במספנות ישראל. היא מעידה שלאביה היה חוש טכני מפותח מאוד. הוא המציא אביזרים טכניים לטילים של חיל הים ולמוסכים.

אחרי השרות הצבאי במשרד הביטחון למדה שרה ספרות אנגלית באוניברסיטת ירושלים, למדה משפטים במכללה והשלימה תואר שני במשפטים באוניברסיטת תל-אביב.

שרה עבדה כעיתונאית חוקרת במספר עיתונים: "הארץ", "גלובס", "מעריב", TheMarker ו"ליברל". במסגרת התחקירים היא שהתה פעמים רבות בארצות רבות בעולם. אחד התחקירים היה, למשל, על כורי יהלומים וזהב באפריקה. היא עבדה גם עם התקשורת הזרה.

אל הכתיבה היא הגיעה עוד בגיל 7 אז החלה לחבר סיפורים. בשנים האחרונות היא עוסקת במיזם כתיבה עצמאי של ספר, או סדרה, אותה היא מכוונת לפרסום במדיה. אחת הסדרות בהן עסקה הייתה על סוחרי נשק – ולשם כך נסעה גם לאפריקה.

גם את הכתבה ב-TheMarker על יהודית ריכטר, שפורסמה בעלון 147 [יוני 2026], כתבה שרה ביולי 1999:

<https://www.themarker.com/markets/1999-07-30/ty-article/0000017f-df8e-df9c-a17f-ff9efa520000>

בימים אלה היא מסיימת סדנת סטנד-אפ ואולי נראה אותה על במות?

שרה נשואה למנחם ולהם 3 ילדים. הם מתגוררים בגבעתיים.

אריה ז"ל ופרידה, שתבלח"א, התגוררו, כאמור, בגני תקווה. בנם הצעיר נקרא שמחה – על שם אביו של אריה.

שמחה, מהנדס בפקולטה להנדסה באוניברסיטת תל אביב, נשוי למיכל, והם הורים לשלושה ילדים.

אריה נפטר במרץ 2022 [בן 93].
עד ארבעה חודשים לפני מותו הוא עוד התאמן בחדר כושר...
הוריה של שרה בחתונתם
סבא של שרה, שמחה ליבוביץ

אריה ליבוביץ כחייל בצה"ל

פרידה ואריה ליבוביץ, הוריהם של שרה ושמחה

משפחת ליבוביץ הצעירה בקריית ים

הוריה של שרה עם ילדיה / נכדיהם:
מימין: הבן אור, פרידה, הבת טבע, אריה והבת כוכב

אריה מקבל אות הוקרה על התנדבותו ב"יד שרה" מאורי לופליאנסקי, ראש עיריית ירושלים, מייסד "יד שרה", ומראש עיריית קריית מוצקין

שרה הוסיפה מידע על משפחתו של אביה: "לאבא היו גם בני דודים רבים. מהם נותרו באוסטרליה, לאחר המלחמה, שניים; בפרץ הייתה דודה, אחות של אבא של אריה, שעברה לשם מהקרפטים בשנות השלושים. היו לה ארבעה ילדים, אחד מהם היה ברזיסטנס [המחתרת] ונהרג אחר כך במלחמת הודו סין. הדודה הסתתרה במלחמה בכפר על יד פריז וככה ניצלה. היא הייתה בחתונה של ההורים שלי בחיפה.

היו גם שני בני דודים בארץ, הנדו ושועי, מהצד של האבא של אבא שלי. אימא שלהם הייתה אחותו. הנדו הייתה ניצולת אושוויץ, נפטרה בארץ בגיל צעיר יחסית. הנדו לא התאוששה ולא יכלה לקבל את מות אימא שלה באושוויץ, ואלה היא מאוד התגעגעה; היא נפטרה בארץ בגיל צעיר יחסית.

בן הדוד באוסטרליה, יוליוס, היה במלחמה בבודפשט, עם מסמכים של נוצרי, וככה שרד. אימא של יוליוס הייתה אחות של סבתא שלי. היא הגיעה לאושוויץ מגטו סיליש כמה ימים אחרי סבתא שלי ונרצחה שם. אחרי המלחמה יוליוס פגש את אבא שלי בקרפטים והאיץ בו לעזוב את האזור לפני סגירתו על ידי המשטר הקומוניסטי. **יוליוס הרג משתפי פעולה באזור ועבר לאוסטרליה.** אחיו ליאו ואבא שלי הגיעו לישראל. יוליוס רצה שהם יעברו לסידני ויחיו על ידו. ליאו עבר בשנות החמישים, אבא שלי סירב. היה ציוני אמיתי. זמן קצר לפני שנפטר שאלתי אותו אם הוא מצטער, בסידני היה חי על יד בן דודו האהוב; הוא מאוד העריך את יוליוס, ויש שם קהילה גדולה של יוצאי הקרפטים. אבא שלי אמר שהוא לא מצטער, **ישראל היא הבית שלו!**

זמן קצר לפני שהם נלקחו לאושוויץ, יוליוס בא לקרפטים והציע לקחת לבודפשט את אימא שלו ואת סבתא שלי, עם ילדיהן, אבל לא את האחות הקטנה שלהן – כי, לדבריו, הוא היה מתקשה למצוא מסתור לה ולשני ילדיה הפעוטים. שתי האחיות המבוגרות, סבתא שלי ואימא של יוליוס, סירבו לעזוב בלי אחותן הצעירה. כמה שבועות אחר כך שלושתן מתו באושוויץ.

הקשר עם בני הדודים באוסטרליה ניתק בשנות השבעים. זמן מה לפני שאבי נפטר החלטתי שאני חייבת למצוא אותם. בעזרת כישורי התחקירנות שלי מצאתי את ברברה, הבת של יוליוס. מאז אנחנו בקשר. היא האיצה בי לעשות מסיבה גדולה ליום הולדתו ה-90 של אבי והגיעה עם בעלה מסידני. אבא שלי היה כל כך מאושר לפגוש אותה. כשהיה חולה ורציתי לעודד אותו די היה שאזכיר את השם ברברה והוא כבר הרגיש טוב יותר... הם כיום המשפחה היחידה שלנו מהצד של אבא שלי."

אעלה קישור לאחד התחקירים שכתבה שרה, המתעד את פרנק לואי, יליד פילקובו (Filakovo) בסלובקיה; זהו תחקיר מעמיק ויסודי, המאפיין את עבודתה העיתונאית של שרה. כותרתו: מפנחס לוי לפרנק לואי - המיליארד האוסטרלי

תמציתו: מי היה מאמין שפנחס לוי, הנער שהגיע ארצה בחוסר כל ולא נמצא ראוי להיות קצין בצה"ל, יהפוך ברבות הימים לפרנק לואי, מיליארדר אוסטרלי, שפוליטיקאים מכל העולם מבקשים את קרבתו. 50 שנה נדרשו לו לחזור למקום שדחה אותו, הפעם כמשקיע

<https://www.themarker.com/wallstreet/2002-01-14/ty-article/0000017f-ea6e-da9b-a1ff-ee6feb20000>

קוריוז לסיום: "אחרי הלימודים באוניברסיטה עבדתי במקומון בירושלים. אבא* של שרי אנסקי, שהיה מהקרפטים, היה מיווד עם העורך והיה בא לפעמים למערכת. פעם הוא ראה אותי שם ושאל אותי אם המוצא שלי מהקרפטים. הייתי בהלם, לא הבנתי מאיפה הוא יודע, אז הוא אמר לי שאני נראית כמו היהודיות שם..." *אבא של שרי אנסקי, שהוא הסבא של מיכל אנסקי, הוא חיים גוטסמן – גבריהו, היה יליד זאדני (Zadna) (כיום הכפר Pryborzhavske, מחוז אירשאוה). בקרוב אעלה כתבה גם על משפחה זו.

איך התגלגלו יהודים רבים, שנולדו בקרפטורוס, לאוסטרליה [בעיקר אחרי המלחמה] ולארה"ב [לפני ואחרי המלחמה] – ומסלולי חייהם התפשטו בעולם הרחב!

יישר כוח, שרה, על עשייתך העיתונאית המקצועית!

כתבה: רותי פיקסלר.
לתגובות: ruthfixler@walla.co.il 050-5643299
סייעה בתרגום לאנגלית: גיטה ברקוביץ